

IVICA DEVČIĆ OBALAC — borac i revolucionar —

Komunista, izrastao iz redova radničke klase, beskrajno odan Partiji i narodu, jedan od retko obdarenih revolucionara, koji je u sebi sjedinjavao hrabrost sa sposobnostima za predan organizovani rad; ličnost iz koje je zračila snaga, sigurnost, samopouzdanje i vera u ispravnost ideje za koju se bori; omiljeni rukovodilac omladine Beograda i Šumadije, koji je u najtežim uslovima ilegalne borbe dobijao odgovorne funkcije; čovek koji je od 23 godine svoga života skoro jednu deceniju proveo u borbi radničke klase i sagoreo boreći se za oslobođenje zemlje i ciljeve socijalističke revolucije Jugoslavije.¹

Ivan — Ivica Devčić rođen je 14. jula 1920. godine,² u siromašnoj porodici u Starigradu, opština Senj, srez Rijeka. Bio je prvo dete Grge i Kate Devčić.

Živeo je sa roditeljima u onom delu Starigrada koji se naziva Devčići, na kršnom podnožju Velebita sa oskudnim biljnim pokrivačem, retkim maslinjacima i njiivicama ispresecanim dragama, čiji su donji delovi pretvoreni u morske uvale i zalive. Iako je rano napustio rodni kraj, nosio ga je u srcu, u svom karakteru, koga su krasile najlepše ljudske osobine. Ivica je bio čist štokavac, što upućuje na pretpostavku da je porodica Devčić pripadala migracionoj struji koja se doselila iz dalmatinske Zagore u okolinu Senja. Tu pretpostavku potvrđuje i činjenica da se u Starigradskoj opštini, odakle je njegova porodica, naselja grupišu po patronimima Devčići, Bralići, Modrići itd., što je siguran znak istorijske migracije u sukcesivnim talasima.

Ivanov otac Grga imao je kuću ozidanu od kamena i nešto oskudne zemlje, koja nije bila u stanju da prehrani porodicu koja se često povećavala. Položaj siromašnih seljaka još više je pogoršala opšta ekonomska kriza koja je mnoge ljude ovoga kraja oterala u svet »truhom za kruhom«. Godine 1929. Grga je napustio Starigrad i preselio se na Sušak, gde je našao neko skromno zaposlenje.

U Starigradu je Ivica završio dva razreda osnovne škole, a »treći i četvrti«, kao i »opetovnicu« u školi Potpećine na Sušaku. Bistar i otresit po prirodi, pokazivao je veliku sklonost za učenje i bio među najboljim uče-

¹ Zlatija Vujanović, IVICA DEVČIĆ OBALAC, Revolucionarni likovi Beograda, 1977, 41;

² Istorijski arhiv Beograda, u daljem tekstu IAB, zbirka IVICA DEVČIĆ OBALAC, inv. br. 155 — Izvod iz knjige rođenih, Narodnog odbora opštine Senj, Mesni ured Jurjevo, od 20. VI 1958, Prijava boravka u Beogradu od 2. IX 1940;

nicima u školi; međutim, i pored najbolje volje, roditelji nisu bili u stanju da ga školuju. Sredinom 1933. godine³ poslali su ga u Zagreb da izuči pekar-ski zanat, koji je napustio zbog oboljenja očiju. Vratio se na Sušak, gde su ga čekale još veće nevolje. Otac, koji je tada radio kao mornar, mesecima je plovio morima i sa jednog od tih putovanja nije se ni vratio. U takvoj situaciji, petnaestogodišnji dečak je bio prinuđen da se zaposli kao lučki radnik na Sušaku.

Sušak je u to vreme bio luka preko koje je obavljan celokupan preko-morski saobraćaj u ovom delu Jadrana. Luka je bila vrlo živa, ali je položaj lučkih radnika bio izuzetno težak. Devčić je ubrzo osetio svu težinu života lučkih radnika: neograničeno radno vreme, mizerni uslovi rada, niske i za život nedovoljne nadnice, a posebno bezdušno zakidanje zarada maloletni-cima i dr. Sa ovakvim položajem mladi lučki radnik nije se mogao pomiriti. On je ustao u odbranu svojih prava.

»Ako sam sposoban za taj posao, onda hoću da budem i plaćen«⁴ — go-vorio je poslodavcima.

Otvorenost i smelost mladog lučkog radnika zapazili su aktivisti i funk-cioneri naprednog sindikalnog pokreta i posvetili mu više pažnje. Pod nji-hovim uticajem Devčić je shvatio da radnici mogu poboljšati svoj ekonomski položaj samo organizovanom borbom radničke klase. Postao je član URS-ovih sindikata — Saveza lučkih i obalskih radnika Jugoslavije.

Težak ekonomski položaj i sve jači uticaj sindikalnog pokreta (oko 90% lučkih radnika učlanjeno u URS-ovim sindikatima) bitno su uticali na formiranje ličnosti mladog revolucionara — Ivica Devčića. Za kratko vreme postao je jedan od istaknutih aktivista sindikalnog pokreta. Prihvatao je svaki zadatak koji mu je poveren i nastojao je da ga izvrši. Čitao je i ras-turao radničku štampu, prenosio ilegalne materijale i poruke između funk-cionera i aktivista sindikalnog pokreta, pisao parole, ispoljavajući pri tom izvanrednu »snalažljivost i upornost zrela čoveka«. Kao proveren sindikalni aktivista postao je član tzv. grupe simpatizera koju su sačinjavali: Fabijan Miškulin, Karlo Šikić, Stevo Prpić, Ivan Šimić i drugi. Grupom je rukovo-dio Rade Šupić (narodni heroj, poginuo u NOB). Ivica je bio određen da deluje »među radnicima jednog dela lučkog područja«.⁵ Kako među lučkim radnicima nije postojala partijska ni skojevska organizacija, komunisti su delovali preko tzv. grupa simpatizera, koje su sačinjavali istaknuti aktivisti naprednog sindikalnog pokreta. Uz pomoć starijih drugova i radom u grupi simpatizera, Ivica je sticao znanja o radničkom pokretu i borbi radničke klase, o zadacima i ulozi Komunističke partije i prvi put došao u dodir sa marksističkom literaturom. Onim što je naučio koristio se pri objašnjavanju položaja radnika i njihovom organizovanju u borbi protiv eksploatacije. Iako mlad, svojom aktivnošću stekao je ugled i poverenje lučkih radnika. U osamnaestoj godini postao je poverenik podružnice URS-ovih sindikata kod firme »Brelić-Šenker«.

Organizacione sposobnosti i snalažljivost mladog revolucionara ispoljile su se za vreme višednevnog štrajka lučkih radnika u kome je učestvovalo

³ IAB, Zbirka I.D.O — 155, Ivan Brdar, Rijeka 1964, Kratka biografija o revolucionaru i borcu Ivici Devčiću. (Sakupljeni od majke Ivice Devčića i drugova sa kojima je delovao na Sušaku.)

⁴ Isto;

⁵ IAB, Zbirka I.D.O. — 155, Podaci za monografiju Devčić Ivica — SUBNOR Rijeka, Općinski odbor br. 337 od 23. 6. 1966. (Sećanja: Mijatov Timotija, Trošelj Marjana i Šikić Karla.)

Sl. 33 — Ilica Devčić »Obalac«, snimljen u Beogradu oko 1940.

1400 radnika. Štrajk je započeo 23. novembra 1939. godine. Radnici su tražili povećanje nadnica i primenu Uredbe o lučkom radu. Na sve strane je vrilo, vlasti su besnele, policija je hapsila štrajkače. Ivica je bio jedan od organizatora štrajka na Krimeji u tvornici ukočenog drveta UKOD. Bio je i član odbora za snabdevanje štrajkačke kuhinje i jedan od organizatora borbe protiv štrajkbrehera u Bakru i Škrljevu. Štrajk je prekinut, ali je policiji pošlo za rukom da pohapsi veći broj članova štrajkačkog odbora i učesnika štrajka. Ivica je saslušan, ali je zbog nedostatka dokaza pušten. Za uhapšene drugove organizovao je prikupljanje hrane i ostalih potreba. A kada je policija odbila da primi namirnice, Ivica je kroz šaht kanalizacione mreže, na očigled policije, dostavio hranu uhapšenim drugovima »koji su se divili njegovoj snalažljivosti«.⁶

Pošto je bio kompromitovan i pod prismotrom policije, Devčić je bio prinuđen da napusti Sušak. Skrtim rečima oprostio se od majke:

»Majko, ja moram otići... Policija me traži. Treba da nestanem, opasan sam za njih. Hoće da me slome, ali neće uspeti.«

⁶ IAB, Zbirka I.D.O. — 155, Sećanja Ivana Simića iz Beograda (koji je sa Devčićem došao u Beograd posle štrajka lučkih radnika krajem 1939);

Bio je to oproštaj mladog revolucionara sa rodnim krajem, sa najmilijim, sa drugovima lučkim radnicima Sušaka, revolucionara čvrsto rešenog da nastavi borbu u nekom drugom kraju daleko od zavičaja.

Sa Ivanom Šimićem, koji je tek pušten iz zatvora, krajem 1939. ili početkom 1940.⁷ (vreme dolaska nije bilo moguće tačno utvrditi) Ivan — Ivica Devčić došao je u Beograd. Dolazak u Beograd označio je novo poglavlje u životu Ivica Devčića, sazrevanje njegovog revolucionarnog bića i preuzimanje veoma odgovornih funkcija u skojevskoj i partijskoj organizaciji Beograda i Srbije.

Organizatore i učesnike štrajka sa Sušaka prihvatio je kolektiv obalskih radnika na Čukarici, koji je po načinu organizovanja i delovanja bio jedinstven u zemlji. Radnici su se izborili da sami sklapaju ugovore sa poslodavcima, vode evidencije obalskih radnika, raspoređuju radnike na posao i odlučuju o isplati zarada, pri čemu je dolazila do punog izražaja solidarnost radnika (briga o starijim radnicima, radnicima sa više dece i dr.). Među obalcima delovala je snažna partijska organizacija, formirana 1939. od najistaknutijih boraca radničkog pokreta.⁸

Po prirodi komunikativan, Ivica se brzo uklopio u kolektiv obalskih radnika Čukarice. Svojim radom, ličnim životom, načinom odevanja, svojim ponašanjem i tumačenjem ideja za koje se bori radnička klasa, suzbijao je primitivizam u ovoj sredini i razvijao klasnu svest svojih drugova. Jer, iako su obalci rešili niz pitanja na originalni način, među 700—1000 radnika bilo je alkoholičara, kockara i radnika sa drugim porocima, sa kojima je trebalo raditi i pomoći im da izađu na pravi put. Delovao je nenametljivo, na sebi svojstven način. Umeo je, kad je trebalo, umesto starijih i slabijih drugova podmetnuti snažna pleća i tako ličnim primerom pokazati kako se neguje humanost, solidarnost i razumevanje među radnicima. Takvim radom i ponašanjem stekao je poverenje ne samo partijske organizacije, već i kolektiva obalskih radnika.

Početkom 1940. partijska organizacija obalskih radnika dobila je zadatak da upozna i oceni sve obalske radnike u cilju širenja partijske organizacije. Tako je zapažen i Ivica Devčić kao mlad, pošten radnik i, po odluci ćelije, sa njim je uspostavljen neposredan kontakt. Sredinom 1940. partijska ćelija obalskih radnika odlučila je da se Ivica Devčić primi u Partiju. Odluku o prijemu saopštio je Devčiću Veljko Mićunović, tada instruktor Mesnog i Pokrajinskog komiteta KPJ za Srbiju. Povodom ove odluke V. Mićunović je imao dug razgovor sa Devčićem. Učlanjivanje u KPJ Devčić je »primio kao najveću čast i priznanje... kao vrlo mlad čovek ispoljavao je neskriveno oduševljenje i zanos... i od samog početka dobrovoljno se javljao za sve zadatke koji su nam se postavljali.«⁹

Za ime Ivica Devčića vezano je osnivanje skojevske organizacije na Čukarici. Nakon prijema u Partiju Ivica je bio zadužen za rad sa SKOJ-em, jer je bio najmlađi od svih članova Partije među obalskim radnicima na Čukarici. Pod njegovim rukovodstvom formirana je prva skojevska organiza-

⁷ Isto;

⁸ IAB, Z.I.D.O. — 155 — Sećanja Veljka Mićunovića (sekretar partijske ćelije obalskih radnika bio je Milan Čubrilo zv. Čaruga, nosilac »Spomenice 1941«, potpukovnik JNA, umro 1946, Laza Stojanović, poginuo u toku NOR, proglašen za narodnog heroja, Milorad Đokić — Kreza, uhapšen kao sekretar partijske ćelije, streljan na Banjici, Aca Burda, uhapšen i streljan na Banjici, Milan Šijan, Obalski radnici Beograda, Godišnjak grada Beograda, knj. VIII, 1961, 399—420;

⁹ IAB, Z.I.D.O. — 155, Sećanje V. Mićunovića (u da vreme instruktor MK KPJ za Beograd i PK KPJ za Srbiju zadužen za rad sa obalcima 1939—1940. Posle odlaska Mićunovića na novu dužnost sa obalskim radnicima radio Jože Baruh i dr.);

cija obalskih radnika na Čukarici, a njen prvi sekretar bio je Ivica Devčić. Neumorno je radio na uzdizanju članova SKOJ-a i na izgradnji borbenog lika mladih komunista. Organizacija formirana pod njegovim rukovodstvom uskoro je postala brojnija i pouzdan oslonac partijske organizacije u izvršavanju raznovrsnih zadataka kao što su: rasturanje letaka, lepljenje plakata, prenošenje poruka, obezbeđenje prostorija u kojima su održavani ilegalni sastanci i drugi skupovi, itd.

I pojava Ivice Devčića izazivala je pažnju. Bio je više srednjeg rasta, snažnih pleća, jakih mičica, kosa mu je bila svetloplava, a put izrazito bela. Gusta kosa koju je češljao na razdeljak lepo mu je uokviravala čelo. Bio je plavih očiju, s jasno izvijenim lukom obrva. Lako povijena nosa, snažno ocrtanih usana, bio je dosta izrazit predstavnik dolihocefalnog ovala. Težak fizički rad koji je obavljao od rane mladosti nije ga deformisao, ali ga je učinio snažnijim nego što je to izgledalo rastom i figurom.

Uvek vedar i nasmejan. Svojom vedrinom i životnim optimizmom osvajaio je ljude. Iz njega je zračila snaga, samopouzdanje i vera u ispravnost ideje za koju se borio. Voleo je ljude, voleli su i oni njega. Njegova natprosečna inteligencija dolazila je do izražaja u snalažljivosti u vrlo složenim situacijama ilegalnog partijskog rada i omogućavala da deluje u različitim sredinama, gde je imao prijatelje i drugove. Skroman, jednostavan i neposredan, lako je uspostavljao kontakte sa ljudima, što je bilo od ne malog značaja za ilegalca Beograda.¹⁰

U radničkom pokretu Beograda 1940, u kome je delovalo preko 400 članova Partije i oko 1500 skojevaca, sazrevala je ličnost mladog revolucionara. U štrajkovima, demonstracijama i drugim oblicima klasne borbe, Devčić je sticao iskustva i razvijao sposobnost za organizacioni rad. Učestvovao je u svim štrajkovima koji su u to vreme izvedeni u Beogradu, bilo u štrajkaškim stražama, u borbi protiv štrajkbrehera, ili na neki drugi način. Posebno je zabeleženo da je krajem avgusta 1940. bio jedan od organizatora štrajka u tvornici obuće »Arambašić« na Čukarici i da je učestvovao u štrajku tekstilaca u štofari Vlade Ilića na Karaburmi.

Shvativši značaj povezivanja omladine za omasovljenje omladinskog pokreta, Devčić je uspostavio veze sa skojevskim organizacijama u preduzećima i fabrikama na Čukarici, te omladincima iz sportskog društva metalaca »Jadran«. I tako je mlade obalske radnike povezao sa ostalom omladinom, od koje su do tada, na određen način bili izolovani. Koristio se i drugim oblicima povezivanja mladih, što je u velikoj meri doprinelo da je u različitim sredinama stekao drugove i prijatelje.

U nizu antiratnih demonstracija organizovanih povodom izbijanja drugog svetskog rata, po svojoj organizovanosti i masovnosti najveći značaj, ne samo za Beograd već i Jugoslaviju, imao je radnički i omladinski izlet u Košutnjak 8. septembra 1940. Za vreme izvođenja programa sa klasnom i antiratnom sadržinom, beogradska policija je pucala u izletnike. Tom prilikom ubijena su dva srednjoškolca i jedan radnik, a više njih je ranjeno. U opštoj pometnji koja je nastala ispoljile su se Ivičina hrabrost i prisebnost što je još više doprinelo njegovom ugledu u radničkom pokretu Beo-

¹⁰ IAB, Z.I.D.O. — 155 — Sećanja većeg broja savremenika koji su dolazili u kontakte sa Devčićem (Bora Drenovac, u ono vreme član MK KPJ i sekretar MK SKOJ-a Beograda, a kasnije član PK SKOJ-a za Srbiju, mnogo je pomogao u osvetljavanju lika Ivice Devčića, zatim Dragi Stamenković, tada sekretar PK SKOJ-a za Srbiju, Karišić Danka, Janković Zilvka — Zana, Jelena Popović, Vilić Milan, Bata Sekulić, Danica Vučetin (njegova drugarica) i drugi;

Sl. 34 — Ivice Devčić
»Obalac«, Beograd
oko 1940.

grada. Sledeći njegov primer pružen je otpor žandarmima, čime je omogućeno da jedan broj kompromitovanih drugova izbegne hapšenje.

O hrabrosti i obračunima Ivica Devčića sa policijom i policijskim agentima i štrajkbreherima sačuvane su mnoge anegdote i sećanja savremenika koje govore o izuzetnom mladom čoveku, koji je umeo da se snađe u uslovima ilegalnog partijskog rada, da izbegne hapšenja, ili spase drugove. Za držaćemo se samo na nekim.

Savremenici pamte i događaj koji se odigrao za vreme obustave rada na železničkoj stanici na Čukarici, kada je Ivica legao pred kamion pun štrajk-brehera. U momentu kada se kamion zaustavio, ustao je i održao govor koji je veoma izbudio radnike. Posle njegovog govora radnici ne samo da su odbili da izstavaruju ugalj već su održali miting u znak solidarnosti sa obalskim radnicima. Ili, kada ga je početkom 1941. sa punim rukama ilegalnog materijala pokušao uhapsiti agent Specijalne policije, on ga je zgrabio i bacio na pločnik. Dok se agent osvestio, Devčić je s ilegalnim materijalom nestao.¹¹

Marksističko obrazovanje i sticanje određenih znanja iz opšte kulture bili su sastavni deo svakodnevnih aktivnosti Ivica Devčića. Teoretskom obrazovanju, osobito posle prijema u Partiju posvećivao je veliku pažnju. Njegovo interesovanje bilo je daleko šire od obrazovanja i zato je ulagao velike napore da te praznine popuni novim saznanjima. Koristio je svaki kontakt sa istaknutim revolucionarima, naročito instruktorima Mesnog i Pokrajinskog komiteta KPJ Veljkom Mićunovićem, Veselinom Maslešom, Jožom Baruhom i dr. Pažljivo je pratio njihova izlaganja i sve što nije dobro shvatio tražio je dopunska razjašnjenja. Da bi što više saznao često ih je posle završenog sastanka pratio sve dotle dok ne bi dobio odgovor na ono što ga je interesovalo. Oni su se divili zainteresovanosti mladog obalskog radnika i sa zadovoljstvom vodili razgovore s njim o svemu što ga je interesovalo. Sa svoje strane Ivica se trudio da svoje znanje prenese na druge. Njegova polemika sa studentima po nekim pitanjima iz »Antidiringa« ostavljala je snažan utisak na prisutne. Obalci su se ponosili da u svojoj sredini imaju druga koji može da polemiše i sa uspehom suprostavi mišljenjima intelektualaca. Pored sticanja određenih znanja vodio je računa kako se izražava. Želeo je da ostavi dabar utisak. Svi oni sa kojima je dolazio u dodir smatrali su ga dobro načitanim. Mnogi su mislili da je naziv Obalac njegovo ilegalno ime a ne i zanimanje.¹²

Po okupaciji zemlje od strane nacističkog okupatora uslovi za rad komunističke partije postali su još teži. U službu okupatoru stavio se skoro sav policijski i žandarmerijski aparat iz stare Jugoslavije, koji je i pre rata pratio rad članova komunističke partije, SKOJ-a i simpatizera ovih organizacija. Posebno teški uslovi delovanja Partije bili su u Beogradu, koji je postao centar okupacionih štabova i kvislinške uprave u Srbiji. To je tražilo od komunista Beograda ne samo visok stepen sposobnosti i odgovornosti, konspirativnosti i umešnosti, već i snalažljivost i hrabrost u sprovođenju zadataka majskog savetovanja i vršenju priprema za oružanu borbu protiv okupatora.

Međutim, i u ovako složenim uslovima stvorenim nemačkom okupacijom za relativno kratko vreme izvršena je reorganizacija i obnovljen rad partijske i skojevske organizacije Beograda. Održan je niz savetovanja i sastanaka na kojima je analizirano stanje i određeni naredni zadaci. Krajem maja 1941. u Beogradu je delovalo oko 560 članova Partije i 1500 članova SKOJ-a.¹³ Pred partijsku i skojevsku organizaciju postavljeni su zadaci da rade na pri-

¹¹ IAB, Z.I.D.O. — 155 — Veći broj savremenika ističe hrabrost i snalažljivost Ivica Devčića u borbi sa klasnim neprijateljem pre rata, obračunu sa policijom i sl.;

¹² IAB, Z.I.D.O. — 155, O marksističkom obrazovanju pišu Bora Drenovac, Dragi Stamenković, o tome govore obalski radnici, srednjoškolci i studenti, pripadnici NOP, čija se sećanja čuvaju u IAB.

¹³ Dr Venceslav Glišić, Komunistička partija Jugoslavije u Srbiji 1941—1945, knj. I, Beograd 1975, 32. (broj članova KPJ); Dr Milan Borković, SKOJ i omladinski pokret u Srbiji 1941—1945, Bgd. 1970, 59 (broj članova SKOJ-a);

kupljanju oružja, sanitetskog materijala, novčanih priloga i drugog, organizovanju sanitetskih tečajeva, formiranju ilegalnih vojnih desetina, da se vrši obuka pripadnika NOP u rukovanju oružjem, itd.

U specifičnim uslovima ilegalne borbe u okupiranom gradu pod rukovodstvom Partije uzdizani su novi, i novi kadrovi, među kojima Ivica Devčić Obalac zauzima značajno mesto. Ti kadrovi postali su organizatori narodno-oslobodilačkog pokreta i borbe protiv okupatora i neposredni učesnici u akcijama od kojih je okupatoru u Beogradu postajalo sve teže.

Od početka okupacije mladi komunista Ivica Devčić staje u prve redove svoje Partije i sa mladalačkim zanosom prihvata sve odgovornije i teže zadatke. Krajem maja, uz pomoć Vladimira Dujića i Dragana Mauzera Ivica formira tri skojevske organizacije na Čukarici, u Žarkovu i Rakovici. Odlukom Mesnog komiteta SKOJ-a (juna 1941.) formiran je Rejonski komitet SKOJ-a Čukarice. Ivica Devčić postaje njegov prvi sekretar. Organizuje i neposredno učestvuje u tumačenju novonastale situacije i zaključaka s majskog savetovanja PK SKOJ-a za Srbiju i Prvomajskog proglašenja CK KPJ. Od članova SKOJ-a i najpouzdanijih omladinaca formira ilegalne vojne desetine za borbu protiv okupatora, organizuju obuku istih u rukovanju oružjem i kurseve prve pomoći na svojoj teritoriji, prikupljanje oružja, sanitetskog materijala i dr. Za kratko vreme postigao je značajne rezultate u rukovođenju organizacijom, okupljanju omladine i njenom angažovanju u akcijama NOP-a Beograda. Na mesnoj konferenciji SKOJ-a održanoj 22. juna 1941. Ivica Devčić je izabran za člana Mesnog komiteta SKOJ-a.¹⁴

U to vreme organizovao je brojne akcije na Čukarici, u Resniku, Žarkovu i Kijevu; neposredno rukovodio akcijama na sečenju bandera i paljenju kompozicije voza sa 40 vagona sena i drugim, pri čemu je ispoljavao izvanrednu snalažljivost i hrabrost, što je još više doprinelo njegovom ugledu među beogradskom omladinom.

Nakon odluke o početku ustanka, jula 1941. Devčić je predao dužnost sekretara rejonskog komiteta SKOJ-a Čukarice i posvetio se radu Mesne skojevske organizacije. Pošto je bio kompromitovan, postojala je opasnost od hapšenja, napustio je obalu i prešao u ilegalnost. Ovo je znatno otežalo njegovo kretanje u okupiranom gradu, ali nije umanjilo njegovu delatnost. Naprotiv, Ivica je obilazio rejonske komitete SKOJ-a, pružao pomoć u organizovanju ilegalnih desetina i grupa, organizovanju i izvođenju brojnih akcija u Beogradu, a u mnogim od tih akcija i sam je učestvovao, što je mnogo značilo za podizanje morala ostalim učesnicima.

Kao hrabar i odan komunista ulazio je u sastav grupa koje su izvršavale specijalne zadatke. Tako je, 29. jula 1941, u sastavu grupe od 50—60 odabranih članova KPJ i partijskih funkcionera učestvovao u uspešnom spasavanju tadašnjeg sekretara Pokrajinskog komiteta KPJ ja Srbiju Aleksandra Rankovića iz bolnice u Vidinskoj ulici u Beogradu. Bio je u grupi od pet udarnika koja je izvršila upad u bolnicu.¹⁵ Bila je to najznačajnija akcija beogradskih partizana u leto 1941. godine i imala je veliki moralno-politički značaj za razvoj ustanka u Srbiji.

Akcije oslobodilačkog pokreta u Beogradu pratile su i svirepe mere okupatora i domaćih izdajnika. Njima je polazilo za rukom da pohvataju izve-

¹⁴ Kao napomena 1.

¹⁵ O učesću u ovoj akciji govori Bora Drenovac, Dragi Stamenković, veći broj preživelih obalskih radnika;

stan broj pripadnika oslobodilačkog pokreta, članova KPJ i SKOJ-a. Zver-
skim mučenjem uspeali su da iznuđu priznanja nekih slabića i tako saznaju
za mnoge pripadnike ilegalne partijske i skojevske organizacije i NOP.

Septembarsko-oktobarskom provalom Partija je izgubila veliki broj pre-
kaljenih komunista iz predratnog perioda. Uhapšen je ceo Mesni komitet
Partije, tri člana MK SKOJ-a i veliki broj članova rejonskih komiteta Par-
tije. U takvoj situaciji održan je poslednji sastanak preostalih članova MK
SKOJ-a, na kome je doneta odluka da tri njegova člana (od ranije poznata
policiji) pređu na druge dužnosti a u Beogradu ostane samo Ivica Devčić
Obalac, sa zadatkom da rukovodi skojevskom organizacijom Beograda. Ovo
je za mladog Devčića bilo veliko priznanje ali i velika odgovornost za jedan
sektor partijskog rada, koji je bio glavni oslonac Partije i oslobodilačkog
pokreta Beograda.¹⁶

Krajem septembra Pokrajinski komitet KPJ za Srbiju formirao je pri-
vremeno Mesno partijsko rukovodstvo Beograda u sastavu: Milentije Popo-
vić, Ivica Devčić i Olga Alkalaj, koje je ubrzo zamenio novoformiran Mesni
komitet KPJ Beograda u sastavu: Todor Dukin — sekretar, Mija Kovačević,
Ivica Devčić i Vidoje Smilevski.

Oktobra 1941. Mesni komitet je preimenovan u Okružni komitet KPJ sa
zadatkom: organizaciju KPJ u Beogradu da dovede u red, tj. da poveže par-
tijske ćelije, obnovi i popuni rejonska rukovodstva.¹⁷ Pored toga, Okružni ko-
mitet je držao na vezi deo partijske organizacije beogradskog okruga, Kos-
majskog odreda i Zemuna. Kao član OK Beograda Ivica je odgovarao po
SKOJ-u i rukovodio skojevskom organizacijom Beograda.

Istaknuti omladinski rukovodilac Beograda, Ivica Devčić Obalac, u izu-
zetno teškim uslovima pristupio je energično sređivanju skojevske organiza-
cije u Beogradu. Uspostavlja veze sa skojevskim organizacijama, odlazi na
sastanke, drži savetovanja sekretara skojevskih aktiva Čukarice, Rakovice i
Senjaka, a zatim i drugih rejona; razmatra mogućnosti prebacivanja u parti-
zanski odred kompromitovanih članova SKOJ-a; organizuje pronalaženje ile-
galnih stanova, prikupljanje priloga i dr. Oktobra 1941. formira privremeno
Mesno rukovodstvo SKOJ-a, koje po odluci OK KPJ prerasta u MK SKOJ-a
u sastavu: Bora Drenovac, sekretar, Josip Šćurla, Dragutin Filipović — Jusa,
Branislav Krstić — Bane i Branko Mišković — Bliher.

Kao član OK KPJ sa novoformiranim Mesnim komitetom SKOJ-a radi
na reorganizaciji skojevske organizacije i njenom prilagođavanju uslovima
duže okupacije (ranije je verovano da će se rat brzo završiti) na stvaranju
preduslova za opstanak skojevske organizacije u uslovima sve jačeg terora;
širem okupljanju omladine i jačanju omladinskog pokreta u Beogradu. Svo-
jim prisustvom, predlozima i uputstvima pomagao je pronalaženju sadržaja
rada, ulivao sigurnost i veru u pobedu, izgrađivao borbeni lik mladih ko-
munista.

Proniqljiv i neumoran, stvara čitavu mrežu mladih saradnika kojima
poverava raznovrsne zadatke. Ispoljavao je pravo majstorstvo u odabiranju
ljudi za određene zadatke. Stizao je svuda. U »Mikronu« i »Nestoru« ugo-
vara popravku pištolja, u preduzeću vojne odeće organizuje iznošenje teks-
tila, donova za obuču, u selima Resnik, Rušanji i drugim obezbeđuje smeštaj

¹⁶ Jovan Marjanović, Srbija u narodnooslobodilačkoj borbi, Beograd 1964, 191;

¹⁷ Isto kao napomena pod 13. Dr. Venceslav Glišić, str. 155;

kompromitovanih drugova i izvršava niz drugih zadataka. Za Devčićem je bila raspisana poternica. Vršeni su pretresi stanova u kojima je ranije stanovao. I dok beogradska policija traga za mladim revolucionarom Ivicom Devčićem, on hladnokrvno, smelo i vešto prelazi iz jednog kraja Beograda u drugi; pojavljuje se na sastancima skojevskih rukovodstava Čubure, Karaburme, Cukarice, Senjaka, Dorćola, Rakovice, koordinira rad i akcije omladinskih organizacija; podučava skojevce konspiraciji, snabdeva kompromitovane drugove lažnim legitimacijama.

Uz pomoć Ivica Devčića skojevska organizacija Beograda početkom 1942. doživljava nov polet. Oko 5000 omladinaca i omladinki bilo je obuhvaćeno raznim formama rada i davalo priloge za NOF. U omladinskim odborima JNOF delovalo je preko 100 odbornika; postignut je sporazum sa predstavnicima jednog broja demokratsko-nacionalističkih organizacija kao što su »Soko«, udruženja: »Trst—Gorica—Rijeka« i »Ličani—Banijci« o zajedničkoj borbi protiv okupatora. Na dan 15. februara izdat je proglas omladini sa potpisom »Antifašistička omladina Beograda«, u kome se osuđuje stvaranje Službe za nacionalnu obnovu Srbije i upućuje poziv građanima Beograda da pruže otpor politici kvislinške vlade koja srpsku omladinu pretvara u roblje nacističkog okupatora. Ovo su samo neki oblici aktivnosti omladine Beograda koje je Devčić neposredno inicirao i razvijao. Kao član OK-a Partije držao je na vezi jedan broj partijskih organizacija čija je delatnost bila od posebnog značaja za ilegalni pokret Beograda.¹⁸

I pored svih mera partijske i skojevske organizacije u Beogradu okupatoru je polazilo za rukom da izvrši hapšenja pojedinih aktivista NOP i tako nanese velike štete oslobodilačkom pokretu Beograda. Obzirom na opštu situaciju u svetu i u zemlji delovanje oslobodilačkih organizacija u okupiranom gradu postojalo je sve teže. Hapšenja, okupaciona nacistička i kvislinška propaganda, racije i druge represivne mere bile su svakodnevna pojava. Poseban problem predstavljalo je slabo držanje pojedinaca pred klasnim neprijateljem. U februaru 1942. godine uhapšen je Branko Mišković-Bliher, član MK SKOJ-a, protiv čijeg je izbora u ovo rukovodstvo bio Devčić. Pokleknuo je pod prvim šamarima i doveo policiju na sastanak sa ostalim članovima MK SKOJ-a koji su pali u ruke policije. Time je praktično likvidiran Mesni komitet SKOJ-a Beograda. Istovremeno, pojavili su se izdajnici i provokatori u partijskoj organizaciji. Razvila se pogubna »martovska provala« u kojoj je palo oko 200 članova KPJ, MK KPJ za Beograd, skoro sva rejonska skojevska i partijska rukovodstva i veliki broj članova SKOJ-a.

Ovom provalom Devčić se našao u još težem položaju nego što je bio slučaj u septembru 1941. godine. Veze sa skojevskim organizacijama prekinute, članstvo zaplašeno Bliherovom provalom, pojavilo se nepoverenje prema rukovodstvu. Policija ponovo objavljuje poternicu za Ivicom Devčić. Da ne bi pao u ruke policije prinuđen je da stalno menja stanove, skriva se u svim delovima grada, na šlepu na Savi, pa čak i u otvorenoj grobnici na Novom groblju i ko zna gde sve. I u ovakvim uslovima uspeva formirati privremeno Mesno rukovodstvo, obnavlja rejonsko rukovodstvo i uspostavlja prekinute veze. U novoj provali pada i Mesno rukovodstvo SKOJ-a i Devčić gubi veze sa skojevskom organizacijom Beograda. Ceo Okružni komitet KPJ

¹⁸ CK SKJ — arhivsko odeljenje, CK SKOJ-a 17/42. Izveštaj PK SKOJ-a za Srbiju od 30. decembra 1942. IAB. Z.I.D.O. — 155. I veći broj sećanja preživelih komunista iz pekare »Soko« i drugih preduzeća i ustanova;

našao se u izuzetno teškoj situaciji. Pokrajinski komitet je tražio da samo Mija Kovačević drži veze sa organizacijama a da se svi ostali članovi pridržavaju upustava i direktiva za rad u novonastaloj situaciji. U pismu Miji Kovačeviću od 8. aprila 1942. ističe se da je PK i ranije tražio da »Crni (Todor Dukin), Obalac (Devčić) i Bankarac (Vidoje Smilevski) nikud ne izlaze iz kuće... Mora da vam bude jasno da vi ne možete održavati direktnu vezu sa organizacijom, da ne smete da izlazite na sastanke, da uopšte ne smete da izađete na ulicu.«¹⁹

U to vreme Dukin je već bio mrtav, a stanje u partijskoj i skojevskoj organizaciji izuzetno teško. U takvoj situaciji Ivica Devčić i Mija Kovačević nisu se mogli pridržati direktiva Pokrajinskog komiteta Partije. Svesni opasnosti koja im pretila na svakom koraku, pokušavali su da uspostave veze sa razbijenim organizacijama i da obnove njihov rad. Radeći na tome zadataku, početkom maja (negde u blizini Karađorđeva parka, u Skerlićevoj ulici) oni su upali u zasedu. Tom prilikom poginuo je Mija Kovačević a Ivica se jedva spasao bekstvom. Kod Topčiderske zvezde pred sam početak policijskog časa slučajno je naišao na partijsku vezu i tako se spasao.²⁰ Bio je jako potresen. Velika iscrpljenost organizma, stalna prenapregnutost usled teških uslova života i rada, posebno smrt dragog druga kome nije mogao pomoći, skoro su, ovog hrabrog ilegalca i izuzetnog partijskog radnika doveli do nervnog sloma. Ali vremena za potpuniji oporavak nije bilo. Posle predaha od svega nekoliko dana, Ivica je s novom energijom pristupio radu na obnovi skojevske partijske organizacije Beograda. Uspostavio je vezu s Borom Drenovcem i zajedno s njim nastavio rad na uspostavljanju veza i obnovi rada skojevske i partijske organizacije.

Krajem maja oni su držali na vezi većinu skojevskih organizacija i preostalih rukovodstava. Reorganizovali su skojevsku organizaciju srednjih škola, koja nije bila zahvaćena »martovskom provalom«. Jedan broj članova prebacili su u partizanske odrede, jedan na partijski rad, a najveći broj članova SKOJ-a nastavio je aktivnost u srednjim školama. Pritisak policije i školskih vlasti u početku nisu mogli sprečiti normalizovanje rada i uticaj SKOJ-a na omladinu. Međutim, juna 1942. policiji je pošlo za rukom da ubacivanjem provokatora u redove skojevske organizacije srednjih škola, uz pomoć školskih vlasti izvrši provalu ove organizacije i pohapsi oko 1000 članova SKOJ-a i njihovih simpatizera,²¹ čime je faktički razbijena mesna skojevska organizacija. Po odluci PK KPJ za Srbiju Ivica Devčić i Bora Drenovac, članovi SKOJ-a, koji nisu bili zahvaćeni provalom povezali su se sa partijskim organizacijama na terenu, a prikupljene partijske veze predali Pokrajinskom komitetu.

Stanje skojevske organizacije u Srbiji bilo je tada veoma teško. Posle prve neprijateljske ofanzive i povlačenja Pokrajinskog komiteta SKOJ-a iz Srbije, krajem 1941. godine, skojevska organizacija se razvijala pod neposrednim uticajem okružnih komiteta Partije, što je, svakako, ostavilo odraza na omladinski rad. Zbog toga se sada imperativno postavljalo pitanje formi-

¹⁹ Arhiv Srbije, fond Okružni komitet KPJ za Beograd, Pismo PK KPJ za Srbiju Miji Kovačeviću članu OK Beograd od 8. aprila 1942;

²⁰ IAB, Z.I.D.O. — 155 — Sećanja Jelene Popović;

²¹ Kao napomena pod 13, dr Milan Borković (cifra od 1000 uhapšenih skojevaca i simpatizera smatra se da je približno tačna i da obuhvata ne samo skojevce i simpatizere srednjih škola već i omladinu po rejonima, kvartovima i preduzećima);

ranja pokrajinskog rukovodstva SKOJ-a koje bi objedinjavalo rad i pružalo neposrednu pomoć skojevskoj organizaciji u celoj Srbiji.²²

Odlukom Pokrajinskog komiteta Partije, juna 1942. formirano je pokrajinsko Povereništvo SKOJ-a za Srbiju u sastavu: Dragi Stamenković, sekretar, Ivica Devčić i Bora Drenovac članovi. Dolaskom Dragom Stamenkovića u Beograd, krajem avgusta povereništvo je počelo sa radom. Novi PK SKOJ-a za Srbiju formiran je 17. oktobra 1942. godine. Članovi povereništva postali su članovi PK-a SKOJ-a za Srbiju. Pošto su svi bili kompromitovani i traženi od policije to nisu mogli neposredno kontaktirati sa skojevskom organizacijom na terenu već su neko vreme sve poslove obavljali preko Pokrajinskog komiteta Partije. Pokrajinski komitet SKOJ-a posebnu pažnju posvetio je izradi principa i linije SKOJ-a kao i organizacione šeme saobražene objektivnim uslovima. Ivica je aktivno učestvovao u ovome radu. U to vreme izrađena dokumenta kao što su: referat »Šta je SKOJ« — prava i dužnosti, struktura SKOJ-a, o konspiraciji i držanju pred klasnim neprijateljem i nizu drugih aktuelnih pitanja koja su trebali da znaju rukovodstva i aktivni na terenu. Zatim, Cirkular broj 1, u kome se govori o okupljanju omladine u Srpskom narodnooslobodilačkom savezu omladine, više direktiva i uputstva. Sva ova dokumenta dobila su punu podršku Pokrajinskog komiteta KPJ za Srbiju i kao takva dostavljena svim partijskim i skojevskim organizacijama i partizanskim odredima, što je odigralo veliku ulogu u sređivanju i daljem razvoju omladinskog pokreta u Srbiji. Istovremeno, bio je to period intenzivnog ideološko-političkog rada članova PK SKOJ-a, značajan za sve, posebno za Ivicu Devčića koji se prvi put našao u situaciji da može veću pažnju posvetiti svom teoretskom uzdizanju i obrazovanju.

Najveći broj svojih zadataka, do marta 1943. Pokrajinski komitet SKOJ-a za Srbiju obavljao je iz Beograda. Mere preduzete za jačanje partizanskih odreda, stvaranje većih partizanskih jedinica, osposobljavanje skojevske i partijske organizacije za nove zadatke, kao i realizacija odluka Prvog kongresa USAOH-a, zahtevale su da članovi PK SKOJ-a budu na terenu, na licu mesta i neposredno pomognu rad skojevskih organizacija i razvitak omladinskog pokreta. Krajem februara 1943. godine, Pokrajinski komitet KPJ za Srbiju je doneo odluku da članovi PK SKOJ-a Dragi Stamenković, sekretar, Ivica Devčić i Bora Drenovac pođu na teren. Ivica pod ilegalnim imenom VOJA OBALAC upućen je na teren OK KPJ Kragujevac, a Bora Drenovac na teren OK KPJ Mladenovac, sa zadatkom da u tim i susednim okruzima i srezovima i partizanskim odredima organizuju rad SKOJ-a. Prve sedmice marta 1943. stigli su na teren Šumadije i Kosmaja.²³ Posle kraćeg vremena izabrani su u okružne komitete SKOJ-a (Ivica za Kragujevac, a Bora za Mladenovac).

Uslovi za rad u Šumadiji bili su veoma teški jer je neprijatelj imao jake snage i kontrolisao ceo teren. Devčić se našao u novoj, za njega nepoznatoj sredini i u uslovima drukčijim od onih koji su bili u Beogradu. Iskusan partijski i skojevski rukovodilac brzo se prilagodio novim uslovima i upoznao skojevsku organizaciju u Šumadiji, njene probleme, kao i probleme rada sa seoskom omladinom. Na sastanke rukovodstava i skojevskih organizacija u prvo vreme je odlazio sa nekim od drugova iz OK, a kasnije i sam. Bio je neumoran u obilascima aktiva SKOJ-a i formiranju odbora USAOJ po selima. Stalno je govorio da ima dosta omladine koja nije obuhvaćena ra-

²² Kao napomena 18. — Izveštaj PK SKOJ-a;

²³ Kao napomena 13. — Dr Borković, str. 203.

dom. Ljutio bi se kada skojevska organizacija ne bi proširila svoje redove i uticaj. Kao čovjek, drug i komunista brzo je stekao simpatije boraca i omladine. Formirao je sreska rukovodstva skojevske organizacije u odredima i drugim vojnim jedinicama i pomagao im u radu. Učio je mlade komuniste kako se treba boriti i raditi i pod najtežim uslovima. Radovao se svakom uspehu skojevske organizacije i omasovljenju omladinskog pokreta.

Kao član Pokrajinskog komiteta SKOJ-a i član OK SKOJ-a Ivica u to vreme nije pripadao partizanskim jedinicama u Srbiji, ali je obavljajući svoju funkciju znatno doprineo podizanju borbene gotovosti ovih jedinica, a i sam je učestvovao u borbama koje su one vodile u Šumadiji i Zapadnoj Srbiji. I danas je u živom sećanju boraca 1. bataljona šumadijskog odreda njegovo učešće 28. jula 1943. u šest uzastopnih juriša na nemački položaj na Bukulji i u borbi protiv Bugara na Bukulji i Venčaju kojom prilikom je ispoljio primernu hrabrost, snalažljivost i upornost. Ono je još više podiglo njegov ugled u redovima boraca i omladine ovog kraja.²⁴

Septembra 1943. odlukom PK KPJ za Srbiju Ivica je razrešen dužnosti člana OK Kragujevac i dobio da kao član SKOJ-a kontroliše i radi na učvršćenju skojevske organizacije na teritoriji Čačak, Valjevo i Kragujevac.

Krajem septembra 1943. godine formirana je 1. šumadijska brigada. »S Vojom sam sada zajedno. Od sređuje SKOJ u brigadi« — piše Moma Marković, član PK KPJ za Srbiju Pokrajinskom komitetu za Srbiju. Ivica formira skojevske aktivne po četama, odabira najbolje omladince za bataljonska rukovodstva i brigadni komitet SKOJ-a. Sa 1. šumadijskom brigadom, 23. novembra 1943. godine Ivica je napustio teren Šumadije i krenuo u susret partizanskim snagama koje su oslobodile veći deo Sandžaka, Istočnu Bosnu i deo Crne Gore. Posle napornih noćnih marševa i borbi, sa četnicima brigada je 29. novembra stigla u Prijepolje.²⁵

Narod Prijepolja srdačno je dočekaio Prvu šumadijsku brigadu. Brigada je marširala kroz špalir građana, omladine i boraca 2. proleterske brigade, koji su do kasno uveče čekali da ga pozdrave. Najlepše od svega brigada je doživela kada je umarširala na gradski trg i postrojila se ispred tribina. Muzika 2. udarnog korpusa svirala je revolucionarne i borbene pesme, da je sve to ličilo na san koji je ostvaren.

»Posle svečanog mitinga brigada se smestila u zgrade koje su za nju bile pripremljene:

— 1. i 2. bataljon u zgradu bolnice, na levoj obali Lima, oko 100 metara uzvodno od mosta pored puta za Pljevlju;

— 3. bataljon na desnoj obali Lima, između mosta Kovačkog potoka, Lima i padina Koševine, u naselju Šarampov, u zgradi Mejtefa (muslimanske osnovne škole) i dve privatne kuće;

— štab brigade, agitprop i odeljenje kurira smešteni su na istom prostoru sa 3. bataljonom, u jednoj kući bliže centru grada.²⁶

U ovom malom gradiću, najvažnijoj raskrsnici puteva između Srbije i Crne Gore, posle napornih marševa i stalnih borbi borci Prve šumadijske brigade su se odmarali i pripremali da zajedno sa proleterima krenu u Srbiju. Među borcima i rukovodiocima vladalo je izuzetno raspoloženje. Organizovane su priredbe, igranke, susreti sa proleterima, održavani sastanci Štaba

²⁴ IAB, Z.I.D.O. — 155 — Sećanje Milovana Milosavljevića, tada sekretar OK KPJ Kragujevac i Laze Ljuboje, tada komesara čete u 1. bataljonu 1. šumadijskog odreda;

²⁵ Isidor Cuković, Prva šumadijska NOU brigada, Beograd 1978, 243;

²⁶ Isto;

brigade, štabova bataljona, partijskih i skojevskih organizacija. Ivica Devčić je ovo vreme iskoristio da bi još jednom obišao skojevske organizacije i rukovodstva i priveo kraju posao oko sređivanja SKOJ-a u 1. šumadijskoj brigadi, a zatim vratio se na svoj teren — u Šumadiju — radi mobilizacije omladine za nove brigade.

U međuvremenu saznao je da se Veljko Mićunović nalazi u Štabu 2. proleTERSke brigade u Pljevljima. Trećeg decembra javio se Veljku telefonom a ovaj ga je pozvao da odmah dođe u Pljevlja, da se vide i porazgovaraju o svemu. Ivica je odgovorio da će doći za dan-dva, da ima posla oko sređivanja jedinica i da je veoma sretan što će se videti nakon tri godine.

Uveče, 3. decembra Ivica je imao sastanke u 1. i 2. bataljonu. Po završetku sastanka ostao je u 2. bataljonu da prenoći. On nije mogao ni naslutiti šta neprijatelj sprema. Nemci, Bugari, četnici i muslimanska milicija očekivali su samo signal za početak limsko-drimske operacije, poznate pod nazivom »kugelblitz« (udar munje ili udar грома).

Noću 3/4. decembra 1943. neprijatelj je u Prijepolje ubacio dve borbene grupe, sa zadatkom da spreče rušenje mostova na r. Lim i Mileševka, a u svanuće 4. decembra prvi ešelon »Grupe Pfajfer«, u tri jače kolone ušao je u Prijepolje. Pored iznenađenja, odnos snaga je bio veoma nepovoljan za partizanske snage — neprijatelj oko 10 puta jači. Uz to, 1. brd. div. i 2. puk »Brandenburg« bili su obučeni za specijalno ratovanje na planinskom zemljištu i sa iskustvom iz Jugoslavije, Grčke, Albanije i Kavkaza.

Opšti i jednovremen napad neprijatelja na sve jedinice brigade, snažna i ubitačna vatra sa svih strana onemogućili su razvoj brigade za odbranu, zauzimanje položaja i zaklona za borbu. Uz ogromne gubitke i retko viđen heroizam borci 1. šumadijske brigade uspjeli su da zaustave snage prvog ešelona. Međutim, po pristizanju snaga drugog ešelona i nemogućnosti opstanka na malom prostoru, jedinice su iz obrane prelazile u juriš da bi se probile iz okruženja.

Sa komandantom 2. bataljona i grupom od 25 boraca iz 1. i 2. bataljona na juriš je krenuo i Ivica Devčić. Nemci su ih dočekali bliskom i jakom mitraljeskom vatrom s čela i boka. Na osamdesetak metara nizvodno od bolnice, prilikom juriša preko Pajevića potoka pao je, pogođen mitraljeskim rafalom Ivica Devčić Obalac, član Pokrajinskog komiteta SKOJ-a za Srbiju.²⁷

Tako se ugasio život ove po mnogo čemu izuzetne ličnosti naše revolucije, ličnosti koja je celokupnom svojom delatnošću, svojim životom i herojskom smrću, dala znatan doprinos razvijanju bratstva — jedinstva hrvatskog i srpskog naroda, oslobođenju zemlje i pobedi socijalističke revolucije.

U osvetljavanju lika Ivice Devčića teško je oceniti koliko su prirodni faktor, objektivne okolnosti, uticaj revolucionarnog radničkog pokreta i Komunističke partije Jugoslavije bili svaki za sebe presudni u formiranju ličnosti ovog revolucionara i borca. Sigurno je da su svi skupa doprineli da Ivica Devčić uđe u red najsvetlijih likova naše revolucije.

Svoje političko-ideološko obrazovanje Ivica je sticao kroz politički rad, čitanje štampe i izučavanje marksističke literature, što je imalo odraza na njegovo delovanje u okupiranom Beogradu. Mada je u osnovi formiran u procesu sindikalnog rada, vrlo brzo se oslobodio sindikalnog šematizma, te

²⁷ IAB, Z.I.D.O. — 155 — Sećanje Tome Breulja, narodnog heroja tada komesara 2. bataljona 1. šumadijske brigade (kao napomena 25, str. 303—305); »U Pajevića potoku poginula su tri vrsna rukovodioca: Ranišlav Milivojević (komandant 2. bataljona), Dragoljub Radenović (zamenik političkog komesara) i Ivica Devčić (član PK SKOJ-a za Srbiju).

se adaptirao potpuno promenjenim zahtevima narodnoslobodilačke borbe u Beogradu i Srbiji. Ta promena se ogledala kako u razumevanju široke ali specifično struktuirane političke platforme za postizanje jedinstva narodnoslobodilačkog pokreta u Srbiji i formulisanju odgovarajućih konkretnih političkih ciljeva tako i u primeni novih organizacionih oblika omladinskog pokreta u Beogradu (stvaranje odbora antifašističke omladine u Beogradu naporedo sa stvaranjem organizacija SKOJ-a, izdvajanje vojno udarnih grupa iz opšte strukture SKOJ-a, izdvajanje posebno propagandno tehničkog aparata i dr.). Ipak, sindikalna škola nije pri svem tom ischezla bez traga, jer je ona, kao i sav život koji je Ivica živeo, utisnula pečat na neke važne strane njegove ličnosti: nekadašnji »masovik« iz sindikalnog pokreta sačuvao je i u novim uslovima onu važnu crtu ličnosti koja mu je olakšavala zblizavanje s ljudima s kojima je dolazio u dodir. »Napredni sindikalni pokret očigledno je dogradio jednu crtu karaktera i ličnosti Ivičine, formiranu opštim životnim uslovima. Spoj tog životnog, specifično radničkog (u predratnom smislu reči) iskustva, crpenog iz mukotrpe svakidašnjice Ivičine i komunikativnosti razvijene u procesu sindikalnog rada, pretpostavljao je jednu od bitnih karakteristika Ivičine ličnosti. Ta karakteristika, pored hrabrosti, stalženosti i postojanosti, personilizovala je njegov pristup ljudima, problemima i akcijama u toj meri, da je delovao dovoljno sugestivno da bi to odgovaralo prirodni političkih i oružanih akcija vremena, dovoljno autoritativno da bi to odgovaralo težini situacije i dovoljno nenametljivo da bi to odgovaralo vojno-političkom demokratizmu narodnoslobodilačkog pokreta 1941, 1942, 1943. godine i specifičnostima situacije u Beogradu i Srbiji«²⁸ piše Bora Drenovac.

I pored svega toga, Ivica nije bio nikakav »idealni« tip ilegalca u univerzalnom smislu reči, već jedan od tipova koji su se na idealan način uklopili u celinu odnosa tadašnjeg pokreta, tip koji je uneo u taj pokret svojevrstne kvalitete, između kojih hrabrost i disciplinovanost misli i postupaka nisu bili od malog značaja. Bio je svestan svojih kvaliteta i svojih slabosti, što se ogledalo ne samo u izvesnim samoodricanjima koja je sebi nametao u svakodnevnom radu i odnosima s ljudima već i u refleksijama o samom sebi koje je s vremena na vreme delio sa drugovima.

I kod ovog hrabrog čoveka u tim teškim danima ilegalnog života u okupiranom gradu, javljala se nostalgija za rodnim krajem, koja se ogledala u pevušenju pesama i evociranju uspomena vezanih za njegov daleki zavičaj. Često je sa setom govorio o svojim na Sušaku, posebno o sestri i majci. Bio je pomalo sentimentalne prirode i pri iole dužem kontaktu s ljudima pokazivao je sklonosti ka uspostavljanju bliskih odnosa. Poštovao je starije, posebno majke drugova sa kojima je dolazio u kontakt. One su ga volele i bile spremne da po cenu najvećih žrtava učine ono što je Ivica tražio od njih.

Ivica Devčić je bio vrsni predstavnik beogradskih obalaca²⁹ i kao takav znatnog dela radničke klase Beograda u organima SKOJ-a, KPJ i Narodno-

²⁸ IAB, zbirka IDO — 155, sećanje Bore Drenovca.

²⁹ Milan Sijai, Obalski radnici Beograda, »Godišnjak grada Beograda« br. VIII, Beograd 1961, 414. (Utvrđeno je da je 80 obalskih radnika učestvovalo u NOR, od kojih je do 1961. bilo živih 20. Danas je taj broj daleko manji. »Poznati po svojoj hrabrosti mnogi od njih učinili su niz borbenih podviga koji su ih uvrstili u red poznatih junaka i narodnih heroja. Neki od njih dobili su i to najveće priznanje — naziv narodnog heroja. Ti borci kao što su Laza Stojanović, Tomo Breulj, Ivica Devčić, Stevan Brakus, Milorad Đokić — Kreza, Branko Duvnjak, Božo Medić, Hasan Humalić, Toga Mane, Bubalo Stevo i drugi svetli su primer budućim pokoljenjima kako se treba boriti i ginuti za slobodu i svetliju budućnost svoga naroda«).

oslobodilačkog pokreta Beograda i u Srbiji. Njegovo interesovanje je bilo šire od obrazovanja, njegova misao jača od terminologije koju je posedovao, njegova politička i socijalna svest iznad njegovog klasnog pokreta. Sve ovo kao i mladost uticalo je da se lako uživljavao u različite gradske sredine i saživljavao se ne samo sa radničkom već i školskom omladinom. O ovome, pored brojnih primera, svedoči i činjenica da je našao sebi devojkicu iz relativno imućne beogradske porodice, tada mladu Skojevku Danicu Vučetin, koja je, u najtežim uslovima ilegalne borbe obogatila život mladog revolucionara. On joj je ostao nežno privržen i odan do smrti. U taj odnos kao i sve drugo ušao je spontano i bez predrasuda, iako sa puno delikatnosti. Svoj odnos sa mladom skojevkom Ivica je želeo da »ozvaniči«. Saopštio je to sekretaru MK SKOJ-a bez oklevanja, ali sa izvesnom dozom sramežljivosti i zbunjenosti. »Bio je dakle i u tome čist, otvoren, delikatan.« Uzgred treba napomenuti da su njegov uticaj u idejnom pogledu, njegovi moralni kvaliteti i kao čoveka i komunista bili od ne malog značaja za njegovu drugaricu da izdrži dva hapšenja od strane Specijalne policije i sve strahote u koncentracionom logoru Banjica. Po izlasku iz logora čekala je Ivicu da se vrati ali je od njegovih drugova saznala da je poginuo u Prijepolju.

»Jedan od meni najdražih likova beogradskog revolucionarnog pokreta i beogradske ilegale za vreme rata, o kome se sa tugom sećam zbog njegove rano prekinute mladosti«, piše Jelena Popović, narodni heroj.

»Ivica Devčić mi je ostao u sećanju kao primer mladog, darovitog i hrabrog čovjeka, beskrajno odanog partiji, drugovima sa kojima je radio i narodu... Ostao mi je u uspomeni kao primer oduševljenog i do zanosa odanog komunista — radnika, kakve je mogla da dade radnička klasa i da odgoji i razvije Komunistička partija Jugoslavije uoči rata« — piše Veljko Mićunović.

Grob Ivica Devčića Obalca nalazi se u Prijepolju među humkama boraca Prve šumadijske brigade, kao simbol bratstva i jedinstva svih naših naroda i narodnosti.